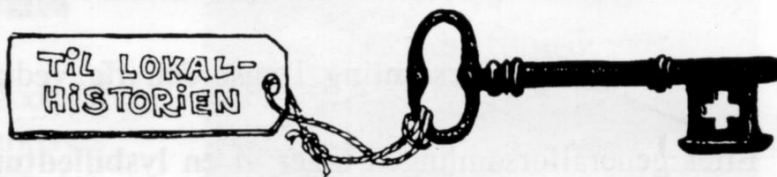

nøgle•hullet

24. ÅRGANG
NR. 1 · 2008

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

For 50 år siden så Allerød stationsplads ret anderledes ud. „Øen“ til venstre med to af banens huse var en ø omgivet af grønne hække. I 1958 rev man huset, hvor der står (Valka)Radio ned. Det var engang en del af Paradisgaarden, der var delt af Rønne Allè. Den tilbageblevne del af Paradisgaarden forblev forretningshus lige til 1982, hvor der blev gjort plads til busser og posthus. Bygningen har haft flere forretninger, bl.a. cykelsmed, garnbutik og købmænd. På taget sås et gammelt stativ fra Lillerøds nok eneste lysreklame – for en købmands“kæde“, der hed „kana“.

PROGRAMMET

TORSDAG den 28. FEBRUAR 2008 kl.19.30 på KIRKEHAVEGÅRD.

Ordinær generalforsamling. Dagsorden iflg. vedtægterne.

Efter generalforsamlingen tager vi en **lysbilledtur** rundt blandt kommunens mange gamle håndværker- og industrivirksomheder.

Vi dykker ned i Arkivets righoldige samling af fotos af gamle håndværk og industrier og aflægger besøg hos bl.a. smeden, kurvemageren, møbelsnedkeren, blikkenslageren, teglværksarbejderen og mange flere.

ONSDAG den 26. MARTS 2008 kl. 19.30 på KIRKEHAVEGÅRD.

ALTERTAVLERNE I SLANGERUP KIRKE OG ESRUM KLOSTER – er der en lighed?

Lokalhistorikeren PETER KALKO sammenligner altertavlerne fra de to cistercienserklostres kirker. Klosteret i Slangerup var det første nonnekloster, der blev oprettet af cistercienserordenen i Danmark omkring 1175, og det var indviet til Vor Frue og Sankt Nikolaj, mens Esrum Kloster var et munkekloster. Efter reformationen er begge klosterkirker blevet revet ned, men altertavlerne er i dag bevaret henholdsvis i Slangerup Kirke og på Nationalmuseet.

SØNDAG den 25. maj.

Sommerudflugt – Reservér dagen. Nærmere i næste nummer.

SPAREFORENINGEN

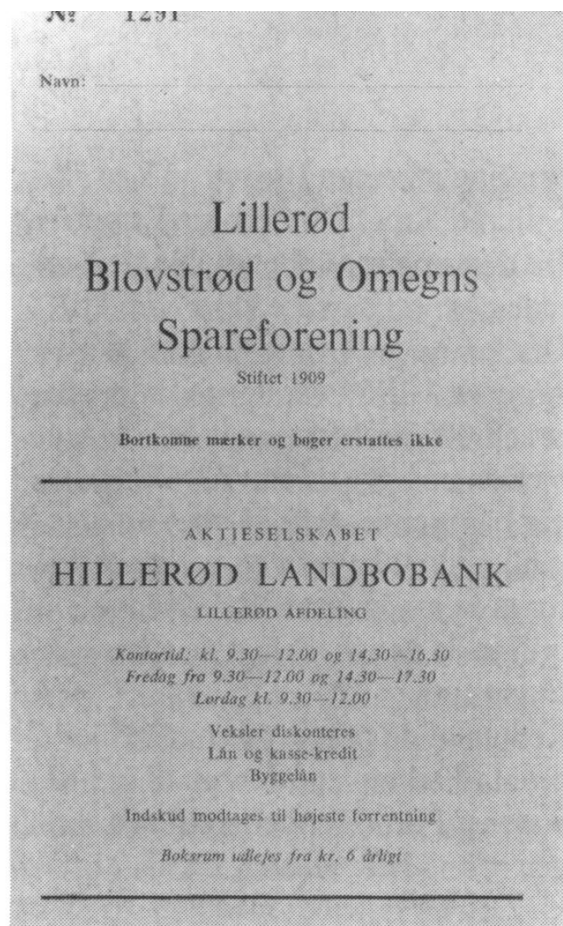
Inspireret af den nys overståede jul bringer vi en beretning fra arkivets samlinger om Spareforeningen for Lillerød, Blovstrød og Omegn, der også blev kaldt for Julens Glæde. Fortælleren er Peter Anton Møller, der kom til Lillerød i 1943, hvor han startede i kogeriet til finérværkstedet på Fritz Hansens Møbelfabrik. I 1944 fik Peter Møller tildelt en ledig opkrævningsrute og blev samme år indvalgt i bestyrelsen for Julens Glæde. Fra 1950 til 1969 var han foreningens formand.

Møller sluttede sit arbejdsliv på tapetsererværkstedet på FH, og han var i mange år også aktiv i FH-koret.

Spareforeningen for Lillerød, Blovstrød og Omegn – Malermester Markussen, som var formand i 1943 spurgte mig, om jeg havde lyst til at være med, og på generalforsamlingen på Mølcks Konditori blev jeg valgt ind i bestyrelsen. (1)

Samtidig blev jeg bud og fik Horse-mose-ruten, som var den ene af de tre ruter, området var delt op i. De andre var Lillerød-ruten, som strakte sig helt ud til Lærkenborg (2) ad Lyngvej og Blovstrød-ruten.

Hver eneste uge året rundt kørte vi rundt på cykel og krævede penge op. Hvert medlem havde en sparebog, som vi i de første år stemplede og efter 1949 satte mærker ind i. Det

I midten af 1940'erne besluttede man at indkøbe nye sparebøger med påtrykte annoncer. Disse annoncer gav så meget i indtægt, at man kunne uddele bøgerne gratis og stadig have 60 kr. i overskud.

kunne være 25 øres, én, to eller fem kroners mærker. Hver mandag afleverede vi de indsamlede penge til kasserer Villy Hansen på Rønne Allé, og derefter blev de sat ind i Landbobanken (3), hvis bestyrer Thorum var foreningens revisor.

Det kunne godt være strengt at være bud især på Blovstrød-ruten, som nåede helt ud til Hørsholm og Høvelte. I 1950 havde vi omkring 300 medlemmer, som vi skulle ud til hver uge. Nåede man det ikke den ene aften, så nåede man det den næste. Nogle gange sludrede man jo lidt for længe. Den 1. december sluttede årets indsamling, og der blev holdt generalfor-

samling på enten Bløvstrød Kro eller Lillerød Kro, hvorefter medlemmerne fik deres penge udbetalt. Nogle hentede dem selv, andre kørte vi ud til. Der kunne godt være tale om store summer. I 1950 var der f.eks. opsparet 62.000 kr. Mange sagde: „Mange bække små gør en stor å“. Dengang var bankrenten ikke så stor, og man gik jo ikke i banken en gang om ugen for at sætte én krone ind. Mange brugte de penge, de havde sparet op, til termin.

Renten af de opsparede penge blev brugt til administration og til løn til budene. Forud for generalforsamlingen sad vi hele aftenen fra kl. 21 til kl. 2.30 og talte beløbene op, og så tog vi en middag. Budene fik en løn på 3,50 kr. pr. medlem.

Spareforeningen blev opløst i 1969 på grund af faldende medlemstal.

(1) Ifølge protokollen var det nu først i 1944, at Møller først blev bud og efterfølgende indvalgt i bestyrelsen.

(2) Lærkenborg, Gl.Lyngevej 92 på Lynge Overdrev.

(3) Den nuværende Lokalbanken.

Lillerød Kro (ca 1958)

19	Ugentlige Indskud					Kr.	Ø.
Jan.							
Febr.	~~3 5/8~~	~~1 5/8~~	~~1 5/8~~	~~1 5/8~~	~~1 5/8~~	4 1/2	4 1/2
Marts	~~0 5/8~~	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	1 1/2	
April	3 5/8	4 1/2	4 1/2	4 1/2	7 1/2	5 0	
Maj	7 1/2	7 1/2	7 1/2	7 1/2	1 1/2	3 1/2	
Juni	9 1/2	9 1/2	0 1/2	0 1/2	1 1/2	2 1/2	
Juli	1 1/2	1 1/2	0 1/2	0 1/2	0 1/2	4 1/2	
Aug.	0 1/2	0 1/2	5 1/2	5 1/2	5 1/2	17 1/2	
Sept.	0 1/2	8 1/2	7 1/2	3 1/2	0 1/2	2 1/2	
Oktbr	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	3 1/2	
Novb.	5 1/2	5 1/2	5 1/2	5 1/2	0 1/2	20 1/2	
Decb.	3 1/2	1 1/2	0 1/2	3 1/2	9 1/2	33 1/2	

For Modtagelsen
kvitteres

Sum	Kr.	Ø.
	232 1/2	
Renter	-	
Ialt	-	
Fragaar	-	
Udbetales	-	

De første mange år blev det indsatte beløb stemplet i sparebøgerne, men efterhånden gik man over til indklæbede sparemærker.

Efterskrift

På arkivet har vi Spareforeningens første forhandlingsprotokol, der strækker sig fra 1909 til 1950. Den starter med et bestyrelsesmøde den 3. januar 1909, hvor det bl.a. blev besluttet at indkøbe 'en Forhandlings-

Bløvstrød Kro (ca. 1950)

Peter Møller var aktiv i FH-Koret. Her ses han i forreste række til venstre. 1957.

bog samt 3 Blækstiftpenne, som skal benyttes i Stedet for Blyant.' Den stiftende generalforsamling er derfor ikke refereret i 'forhandlingsbogen', og vi kender således ikke foreningens stiftelsesdato, men foreningen regnede selv 1909 som startår, så det tillader vi os også at gøre. Som i alle andre foreninger, er det også her sekretærens evner som referent, der er afgørende for indholdet i forhandlingsprotokollen. Sagt lige ud, så er det ikke nogen særlig oplysende referater, der står i bogen. Vi skal f.eks. helt frem til 1929, før vi får oplyst et samlet tal på foreningens medlemmer: „Formanden aflagde Beretning for det forløbne Aar og oplyste at der af Foreningens 226 Medlemmer var opsparet 12.420,02 Kr., hvilket noget mere end i Fjor da Medlemsantallet var noget Større.“ I 1930 var der 260 sparere, og tallet steg til 294 medlemmer i 1932 og 463 i 1945.

Nogle år refereres fra både bestyrel-

sesmøder og generalforsamling, men ind imellem er der år, hvor det kun er generalforsamlingen, der er medtaget. Om dette skyldes, at der ikke har været holdt nogen bestyrelsesmøder er svært at sige, men ofte er indholdet af referaterne temmelig ens. Man skal beslutte hvilken søndag i december, der skal være generalforsamling, og om den skal holdes på Lillerød eller Blovstrød Kro kl. 10 med efterfølgende udbetaling af de opsparede beløb. Klokken 14 forlægges udbetalingen til den anden kro. Ligeledes beslutter bestyrelsen, om der skal udbetales renter til sparerne, og om det i givet fald skal være 1% eller 1½%. Endelig skulle bestyrelsen vedtage, hvornår første og sidste opkrævningsdag skulle falde. Noget af det 'vildeste', der er sket på bestyrelsesmøderne, var da formanden på bestyrelsesmødet den 4.-2.-1944 på Lillerød Kro 'forespurgte, om der var Stemning for, at Kassen kunde afholde Udgifterne til en Øl, hvilket Edvin Nielsen protesterede imod' – og så blev det ikke til noget, for det er streget ud igen i protokollen.

Ikke desto mindre har Spareforeningen igennem årene hjulpet en masse familier til at opspare et ikke ringe beløb og dermed været med til at redde julen for rigtig mange.

Måske kunne der også i dag være brug for en spareforening; men hvem får man i dag til at cykle rundt mindst én gang om ugen alle årets uger i regn, blæst og slud for 3,50 kr. pr. medlem? BS

FILM OM ALLERØD

Jeg arbejder for tiden på en erindringsfilm om min barndom i Allerød og har i den forbindelse fundet frem til flere af mine daværende legekammerater fra kvarteret omkring Allerødvej, endskønt de naturligvis er spredt for alle vinde, siden dengang jeg fraflyttede som 13-årig i 1950. Dem har jeg filmet og interviewet, hvor jeg fandt dem, og vi har også – i samlet flok – været på besøg i byen og genset, hvad der måtte være tilbage fra „dengang verden var vores“.

I den forbindelse, har jeg i løbet af sommeren, vovet mig ind til mine daværende naboer, fhv. barbermester Arne Larsen og frue, som til min overraskelse endnu boede i huset på Allerødvej 3 og hvor alt, udvendigt som indvendigt, var så godt som uforandret, bortset fra at beboerne i mellemtiden er blevet henholdsvis 95 og 92 år.

Her fandt jeg, i min nostalgiske søgen, et helt lille uberørt område i det ellers så totalt forandrede barndomsland. Det var som at synke ned i en tidslomme, hvor lyden fra stueuret lød som en stædig tikken til ære for evigheden.

Hr. og fru Larsen er også de absolut sidste nulevende fra dengang. De har boet i huset i næsten 75 år, og her har jeg fotograferet dem den sidste dag i hjemmet d. 2. december 2007 – inden de flyttede på plejehjem.

Filminstruktør Ole Roos □

Arne Larsen og hustrus hjem i trekvart århundrede på Allerødvej 3 (1982)

JOACHIM JUNGE – PRÆST I BLOVSTRØD 1791-1823

Per-Olof Johansson

Joachim Junge blev født på Fyn 1760 som søn af en glarmester og døde som præst i Blovstrød. Han har skrevet en bog om egnens beboere: „Den nordsjællandske Landalmues Character, Skikke, Meninger og Sprog“. Bogen udkom anonymt 1798, men i senere oplag med forfatternavnet på. Ideen med at udgive anonymt var næppe at skjule for insidernerne, hvem der var forfatteren. For bogen er skrevet på en sådan måde og udformet sådan, at man får den tanke, at bogen skal legitimere Junge som 'den meget vidende forfatter'. Denne fremgangsmåde har til denne dag været en

forhindring, for den som vil læse bogen. Noget så elementært som en afsnitsinddeling mangler. Sproget er spækket med lærde indskud om oldtidens forfattere, som er svære at forholde sig til.

Ikke desto mindre er det en klassiker i dansk folkeminddeforskning eller etnologi, eller hvad faget nu skal kaldes i vore dage. For i modsætning til sine samtidige kolleger, som også skrev om deres forskellige egne af landet, så har Junge et fokus på menneskene og deres gøren og laden, og ikke så meget på lokaliteter, geografi og udmærkede personer. Bortset fra den indledning til bogen, som Hans Ellekilde bidrog med i 1915, har bogen som en helhed ikke været genstand for opmærksomhed. Der er to sider af den sag: Forskningen og formidlingen. Bente H. Thomsen har med bogen „Disputeren paa Kroemandens Auditorium“ fra 1980 med kommenterede

Blovstrød præstegård, her på foto fra før branden i 1897, kan godt tænkes at være den samme som Joachim Junge skrev sin bog i hundrede år tidligere.

uddrag og referater fra bogen givet et bidrag til formidlingen. I begyndelsen af firserne forsøgte jeg mig i al beskedenhed selv med noget lignende i Allerød Nyt. Udover, at der altså findes et utal af referencer til Junges bog i forskningen, er der siden Ellekildes tid sket meget lidt forskningsmæssigt

Imidlertid skrev Niels Jul Nielsen i 1992 speciale til sit studium i Europæisk etnologi. Det hedder „Bonden i hovedet – præsten Joachim Junges forståelse af almuekulturen“. Et sam-mendrag kunne læses i „Folk og Kultur“ 1994. Niels Jul Nielsen er nu museumsinspektør på Københavns Bymuseum og beskæftiger sig med industrikulturen, så Junge er ikke en sag, han har arbejdet videre med.

Nu er specialer ikke noget som trykkes i store oplag. Henvisningen til specialet i 'Folk og Kultur' var heller ikke markant, så først for nylig blev jeg opmærksom på dets eksistens.

Niels Jul Nielsen har givet os lov til at kopiere det til brug for biblioteket og Arkivet, så nu har den interesse-rede mulighed for at læse det her i Allerød.

Niels Jul Nielsen prøver at skabe et overblik over Joachim Junges helhedssyn, hvorfor han skriver bogen samt hans forudsætninger for at gøre det. „I modsætning til de fleste samtidige mere prosaiske almuebeskrivelser, har Junge øjnene åbne for kvalitative eller principielle forskelle i sindelaget – betydningsindholdet – bag en given handling. Og hans globalt orienterede kulturkendskab gør det

lettere for ham at se en principiel forskellighed mellem bondens kultur og hans egen“.

Det fører Niels Jul Nielsen til at vurdere Junges fremstilling som personlig i stedet for objektiv, og det er dette han forsøger at indkredse. Som modstilling hertil spørger han, hvilke muligheder vi i dag har for at se det selvsamme samfund objektivt. Det kalder han, at han forsøger at distancere sig fra Junges indgang og finde en anden. Dette sker ved at fokusere på faktiske personer, som kan findes fra skifteprotokollerne, kirkebøgernes fadderregistreringer og slægtskabsforhold. Nu findes der ikke meget personskildring i disse, men Niels Jul Nielsen finder mange indirekte svar, som giver en noget anden beskrivelse af sognets mennesker, end man finder hos Junge.

Hans konklusion er, at han finder, at Junges generalisering af 'bonden' er for vidtgående, og han peger på, at der er flere typer. Typer, der peger frem og typer der peger bagud, hvor Junge og megen forskning kun kender til den 'traditionsbærende' bonde. Nielsen får gjort det klart, i hvor høj grad „Den nordsjællandske Landalmues Character, Skikke, Meninger og Sprog“ er kulturelt betinget fremstilling, og at der for at komme datidens samfund på stedet nærmere må bruges andre indgange, sådan som han altså giver eksempler på. Det er spændende og vigtig læsning til forståelse af fortidens liv her på stedet.

□

RØNNEHOLTGÅRD

Rønneholtgård var den største gård i Lillerød sogn, da Anders Rønje solgte den til udstykning i 1962. Den havde et stateligt ret nyt stuehus, som passede til gårdens hartkorn, der var på lidt over 90 tdr. land.

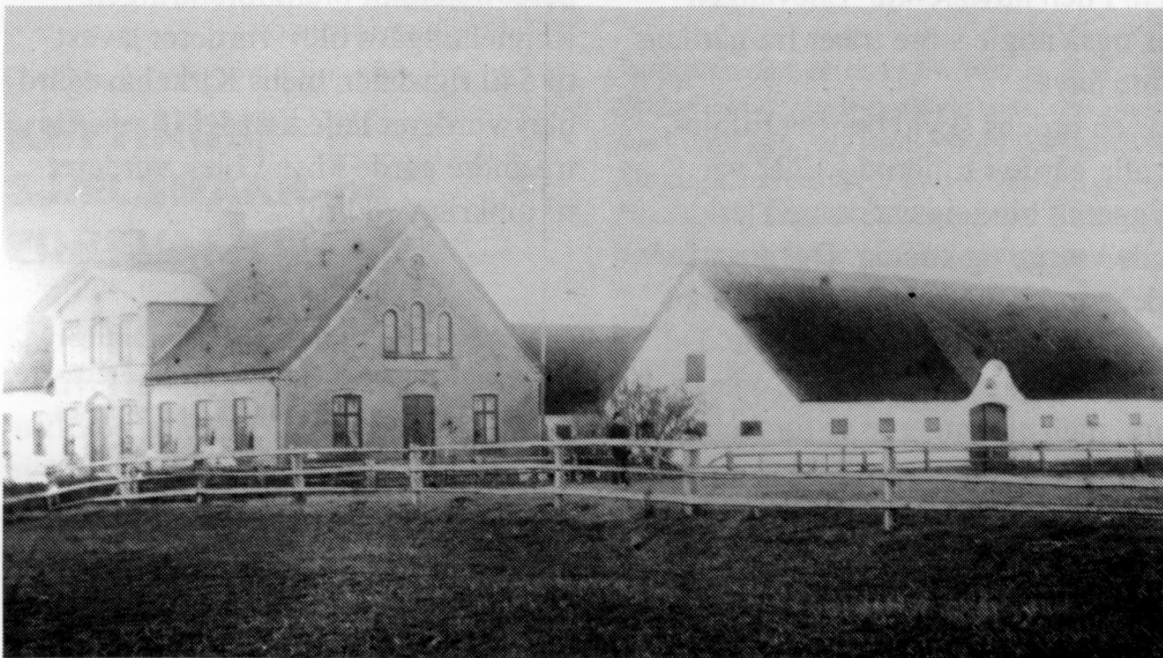
Ved udskiftningen i 1781-82 var Rønneholtgård den ene af tre Lillerødgårde, som blev udflyttet, langt væk fra landsbyens hygge og tryghed omkring kirken og gadekæret. De to andre var Borupgård og Renholtegård.

Takket være en brandtaksation fra 1792 (1) ved vi, at den nybyggede Rønneholtgård dengang havde fire længer, som for øvrigt alle gårdene i

Lillerød havde. Stuehuset var i den sydlige længe. Det var på 11 fag (2) med to stuer, et kammer, køkken og bryggers. I nordlængen på 12 fag havde man lade til rug og byg. I vestlængen på 11 fag var der en havrelade samt fårehus og tømmerhus/huggelade. Endelig var der østlængen på ni fag med heste- og kostald, hølade, tærskelo og port. Denne beskrivelse viser tydeligt, at koholdet på den tid har været meget lille, da hesteholdet altid var på mindst 4-5 heste.

Selv om gården fik både nyt stuehus og udlænger i årenes løb, blev porten ved med at være i østlængen. På de gamle billeder kan man læse årstallet 1859 over porten, og ifølge grundstenen er stuehuset bygget i 1869.

Resterne af den flotte allé, der førte op til porten, kan man endnu se ved stien langs østsiden af Rønneholtpar-

Rønneholtgaard må være ombygget siden udflytningen fra Lillerød landsby. Bygningerne, her fotograferet i ca. 1900, er dateret til 1859 og 1869.

Fotografiet fra 1964 af den flotte stråttækte gård er taget et par år inden man nedrev den efter den sædvanlige taktik med en trist forfaldsperiode. Vi har ikke hørt at nogen prøvede at redde stedet, der nu kun er bevaret i Rønneholtparkens navn og et par store træer fra haven.

ken. I den nuværende 'Enevangen' ses også nogle store træer fra gårdens store have.

For en ordens skyld bør det tilføjes, at alle gårde i Lillerød i 1792 var bygget af bindingsværk med lerklinede vægge og stråtag. Det ensartede i det gamle bondesamfund kommer også tydeligt frem i stuehusene. De har alle nøjagtig det samme antal rum, men udlængerne er forskelligt indrettede.

De fem gårde, som blev tilbage i Lillerød by efter udskiftningen i 1782 var Kirkehavegård, Hvidesten, Toftehave, Gravensten og Prøvesten. De havde alle flere fag i længerne end udflyttergårdene og blev derfor vur-

deret højere til brandforsikringen. Rønneholtgård blev vurderet lavest til 540 rigsdaler, mens Kirkehavegård blev vurderet højest til 1.110 rdl. De tre andre gårde i byen blev vurderet til omkring 800 rdl.

Karen Andersen □

(1) Vurdering af bygningernes værdi til brug for brandforsikringen. Protokol for Frederiksborg og kronborg Amters Brandkasses forsikrede Bygninger 1792-1800.

(2) Et fag svarer til vægfladen mellem to lodrette stolper i bindingsværket ca. 3 alen svarende til knap 2 m.

Denne artikel har i en lidt ændret form været bragt i Nøglehullet 1992/3.

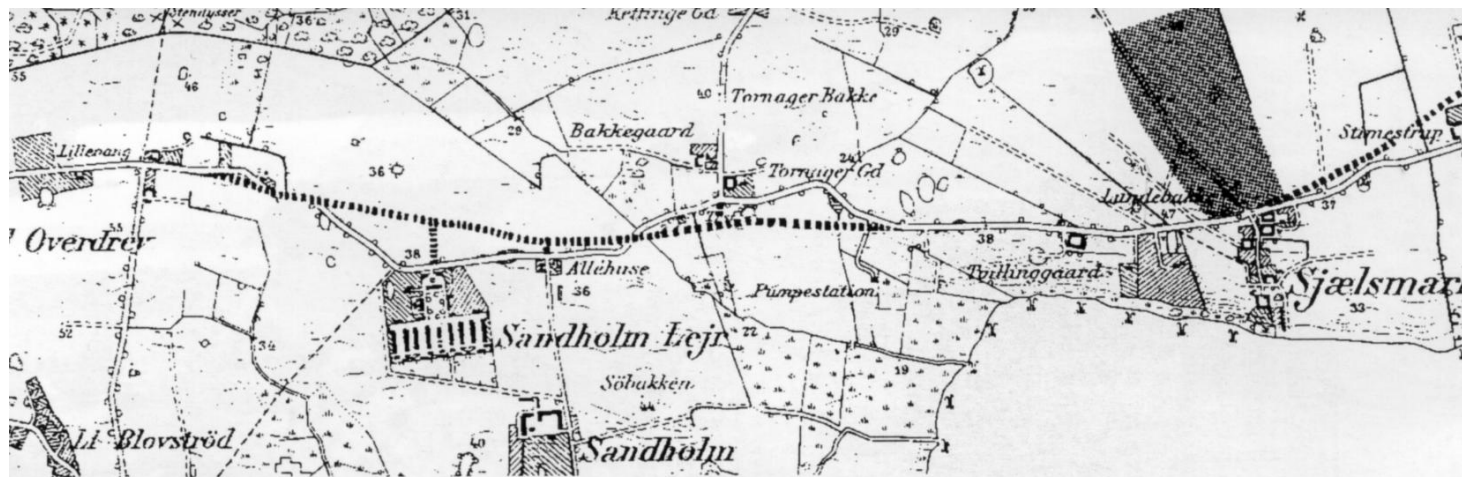
KETTINGE, SJÆLSMARK og FORSVARET

Arkivet modtog sidste år et par luftfotografier, der som andet lokalhistorisk fra kommunens gemmer meget prisværdigt bliver afleveret til os. Uden oplysninger eller årstal kan ældre luftfotos være svære at genkende, men ved nærgranskning og kortsammenligninger kunne man genkende området ved Sjælsmark,

Luftfotografiet er taget fra vest mod skoven Sjælsølund. I højre (sydlige) side ses Sjælsmark efter gården Tvillinggaard ved vejsiden. Nordligst i landsbyen, hvis vejnavn i dag er Landsbyen, anes en nu forsvundet gård, men det mest markante ved billedet er, at Sjælsmark Kaserne ikke eksisterer endnu. Gården oppe ved skoven er Stimestrup, der nu er planteskole med den omlagte vej på den anden side. Se kortet på næste side.

men fra en tid inden kasernebyggeriet i 1953.

Siden 1970 er dette område, kaldet Blovstrød Nedersogn, som bekendt fra flere nøglehul-artikler en del af Hørsholm Kommune, men stadig af

Den udrettede vej indtegnet på et kort fra 1931. På kortene fra 1950'erne er den militære hemmelighed Sandholmlejren af strategiske grunde ikke indtegnet. Bemærk den nordligste firelængede gård i Sjælsmark - som vi ikke kender. Mon nogen kan huske den?

interesse for vort arkiv fordi så meget af Blovstrøds forhistorie er foregået her.

Blovstrød Sogn har jo lagt jord til en hel del siden Københavns garnisoner flyttede i lejr ved Høveltegaard og storgården Sandholm, og som efter 1911 har boet fast i næsten ens flotte kasernebygninger.

Sjovt nok hedder det stadig Sand-

holmlejren og i mange år også Høveltelejren. Kasernernes øvelsesområder tog betydelige arealer landbrugsjord, og i slutningen af 30'erne byggede man en rigtig stor kaserne mere i Høvelte. På det tidspunkt havde Forsvaret erkendt, at landsbynavnet Lu(d)serød var for luset, og landsbyen kom til at hedde Høvelte fra 1926.

Men ude øst for Sandholm fik man

Renlighedsparade i Lejren ved Høveltegaard.

Både i Høvelte og i Sandholm lå soldaterne i teltlejr om sommeren. Postkort fra før kasernebyggeriet i 1911.

Stuehuset fra Tornagergaard på Kettingevej står nu ubenyttet, og det haster hvis den fine gård, der engang var Blovstrøds sognefogedbolig, skal reddes. Under pladetaget ligger i øvrigt et intakt stråtag.

Det lille gule bondehus lå ud til den gamle landevej, der nu er en stump blind vej ved Kettingevej. I en periode fungerede huset som hyggeligt fristed for en gruppe befalingsmænd fra kasernerne.

Sjælsmark er stadig en meget velbevaret landsby, og f.eks. Tingstedgaards oprindelige, lave længer er et sjældent syn i Nordsjælland.

brug for endnu en kaserne, og Kroens Artilleriregiment flyttede til Sjælsmark i 1953. Landskabeligt var det en katastrofe at smadre den meget smukke og velbevarede landsby Sjælsmark på Sjælsøs nordside, og vi ved at ekspropriationsforretningen gjorde ondt. Det var den landskendte højesteretssagfører og lokalhistoriker Ove Rasmussen fra Bløvsstrød, som selv har fortalt os, at han påtog sig at forsvare landsbyens interesser overfor staten, fordi han var oprigtig berørt og harmedes af sagen.

Men kasernen kom jo nogle år efter at vort nyerhvervede luftfotografi må være taget, og vi tror det har været anskaffet som dokumentation af området inden byggeriet. Set i bakspejlet kan man glæde sig over at de helt uinteressante lave bygninger fra 1950'erne ikke ses meget i det bakkede landskab. I virkeligheden er det nok det gamle slyngede vejforløb, det gik hårdest ud over, for den øgede, tunge trafik til og fra Sjælsmark

Kaserne krævede en udrettet, bredere vej, der på moderne vis skærer gennem landskabet uden hensyn til bakker og dale.

Ekspropriationen gik hårdt ud over store dele af landsbyerne Kettinge og Sjælsmark, men huse og gårde fik i nogen grad lov at ligge. Landsbyen Sjælsmark er ret velbevaret, bortset fra omgivelserne. Nogle af bygningerne overtog militæret til anden brug.

Men efter at garnisoner flyttes til Jylland og kasernebygninger skal finde anden anvendelse, er det spændende læsning at følge Hørsholm Kommunes planer for netop Sjælsmark Kasernes område. Tanken om en satellit-by her midt i naturen og Nedersognet er ikke rar, og det gør heller ikke godt for en lokalhistoriker at se et par gamle Bløvsstrød-bygninger stå og bare smuldre bort.

Hvor Kettingevej møder Sandholmgårdsvej/Sjælsmarkvej lå gården Tornagergaard, hvis stuehus stadig ses fra vejen. Engang en statelig stor gård, der nu ubeboet og med åbne vinduer er i hurtigt forfald, efter at ikke engang militær eller hjemmevern benytter den mere. I øvrigt ligesom det lille gule stråtede hus, der ligger overfor ved en stump af den oprindelige landevej og forfalder med en laset presenning over det hullede stråtag.

Hvad enten man synes at det er en sag for Hørsholm, Allerød eller militæret bør eventuel viden om bygningerne bevares.

Ole Høegh Post □

Dette er Lillerød i 1939, hvor der høstes på markerne, hvor nu Linde Allé har afløst markvejen på nederste billede. Husene i baggrunden ses tværs over Signalmosen og jernbanen og ligger faktisk på Bakkevej. Selvbinderen med trespandet passerer trægruppen ved den gamle grusgrav, der var legeplads inden „Sneglehuset“ blev bygget på Linde Allé. Det er Tokkekøb Hegn i baggrunden.

Vi mener, at Kirkehøvegaard drev markerne, der oprindeligt hørte til Prøvesten – men er ikke sikre.

Selv om Gliims store billede mest er himmel og flotte skyer, har det med skildringen af landskabet mellem Lillerød og Lynge også lokalhistorisk værdi.

NYE MALERIER

På Arkivet har vi, fra to forskellige givere, modtaget et par oliemalerier af den lokale kunstmaler Peter Gliim. Motivet på det største af billederne er Hvidestens marker set mod Lynge, med en flot skyformation på himlen. I venstre side af billedet ligger Rønneholtgård med de hvide avlsbygninger, og i baggrunden lyser Lynge Kirkes hvide tårn op i al bevoksningen. Det mindste billede forestiller Prøvesten malet fra Kollerødvej 60 med Lillerød Kirke i baggrunden. Dette billede er dateret 1925, mens billedet

af Hvidestens marker er udateret. Begge malerier har hængt hos gamle Lillerødfamilier, og det er typisk at finde Gliims malerier helt lokalt. Peter Christian Pedersen Gliim var født i 1882 og var overassistent i DSB. Han boede med sin hustru og datter på Frederiksborgvej 69 mellem Lillerød Skole og Hvidesten, og var i 1934 medstifter af Det radikale Venstre i Lillerød og dets første formand. Vi har fået fortalt, at Gliim var uddannet kunstmaler, vist nok på Akademiet, men han fik sin hovedindtægt fra sit arbejde hos DSB. Maleriet beholdt han som en kær hobby.

BS □

Lillerød-gården Prøvesten set tværs over markerne fra Kollerødvej i syd. Motivet lå næsten uændret til midt i tresserne, hvor der blev udstykket til „blomsterkvarteret“, Lillerød Vest, og det landlige med halmstakkene forsvandt. For nylig fik hovedbygningen sortglaserede tegl og Gliims røde teglflade ville mangle i det gode billede.

AMERIKANER-FEDT

I sidste nummer af Nøglehullet 2007/3 bragte vi Karen Andersens artikel om Lillerøds mæcen Ole Jørgensen. På s. 6 fortælles om, hvordan han tjente sine penge ved at opkøbe amerikansk fedt og omsmelte det. Der sættes spørgsmålstegn ved, hvad amerikansk fedt i virkeligheden er. Bruges det til stearinlys fremstilling eller er det spisefedt? Nu har vi fået

hjælp fra en af vore medlemmer Ruth Petersen, der fortæller at amerikanerfedt er spisefedt. Hun henviser til Helene Stranges slægtsroman 'Sværkeslægten', hvor der i bind 3 fortælles om, at fattigfolk smurte amerikanerfedt på brødet i stedet for smør, da det var det eneste, de havde råd til.

□

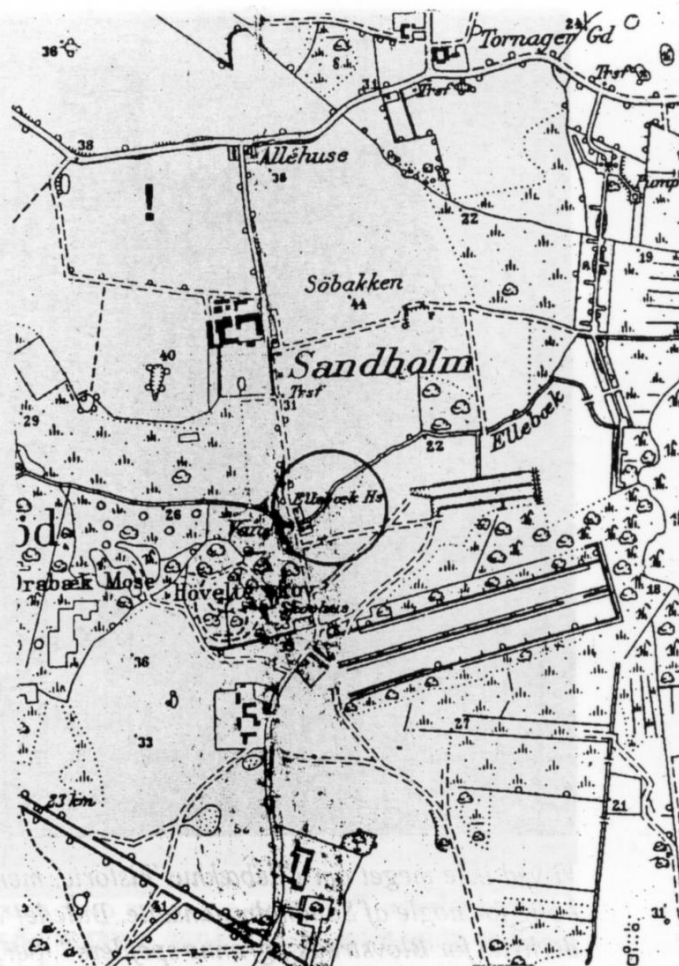
ELLEBÆKKEN

Sandholmløjren fik i begyndelsen af 1900-årene navn efter storgården Sandholm, der stadig ligger syd for militærkasernen. Gården og navnet kendes fra 1346 og flere kendte embedsmænd og officerer har ejet stedet, der dengang lå nord for Sandholmgårdsvej. Mest kendt er nok hofarkitekten Lauritz de Thura, arkitekten bag bl.a. Hirschholm Slot. Hans ombyggede pragtgård, der skal have lignet Gl. Holtegaard, brændte i 1834. Ved genopbygningen flyttede man gården nogle hundrede meter sydpå, hvor den stadig findes – men ikke kendes af mange.

I dag kendes Sandholm næsten mest som center for asylansøgere, og navnet er vist dagligt nævnt i pressen, for det er jo ikke uproblematisk at indkvartere så mange frustrerede mennesker i en nedlagt garderokaserne – og det i Allerød Kommune.

For nylig kunne man læse, at Sandholmløjren pr. 1 januar 2008 skifter navn til **Kriminalforsorgens institution for frihedsberøvede asylansøgere m.fl. Ellebæk**. Det hævdes, at Sandholmløjren forveksles med „Røde Kors Center Sandholm“, og derfor nu skal hedde Ellebæk, „fordi den ligger på Ellebækvej“. Ser man det !

Det ikke særlig mundrette navn er lidt svært at forstå, især fordi alle kender lejrens markante hovedindgang på Sandholmgårdsvej, og at

Hvor Ellebæk løber under Ellebækvej lå Ellebækhus ved Høvelte Skov og skydebanerne ved Sjælsø. Høveltegaard ved Kongevejen ses nederst på kortet fra 1951 – dengang Sandholmløjren var en militær hemmelighed!

mange ikke ved noget om Røde Kors-centret.

Ellebækken er et beskedent vandløb der afvander Drabæk Mose og løber til Sjælsø. Bækken har i nyere tid givet navn til vejen mellem Sandholm og Høvelte, en ældgammel smal vej, der er forbeholdt militæret og derfor bare blev kaldt „Hærvejen“. Men gården Sandholm har adresse på vejen og deraf navnet på centret.

Vi ved ikke meget om Ellebækhus' historie, men det må have drejet sig om en yderst beskedent bolig for nogle af Sandholms ansatte. Billedet viser det forsømte hus inden ombygning til spejderhytte for Blovstrøds „grønne spejdere“. Set fra sydøst i 1937.

„Svartfuglereden“ i slutningen af 1940'erne.

Mange generationer af rekrutter fra de mange kaserner – incl. skuespillerne fra „Soldaterkammerater“-filmene har været i nærkontakt med Ellebækkens mudrede bredder, der gerne indgik i de obligatoriske stropeture.

Ellebæk lagde også navn til et lille bindingsværkshus „Ellebækhus“ der lå hvor bækken passerede Ellebækvej. I 1930'erne overtog KFUM-spejdertroppen „Svartfuglene“ i Blovstrød huset til spejderhytte under navnet „Svartfuglereden“ fra velgøren, proprietær Sønderkov på Sandholm.

Ole Høegh Post □

Returners ved varig adresseændring

LFAKs firmamedlemmer: 2007

Allerød Autoophug	La Strada Herretøj
Allerød Bog & Idé	Laser Tech. Services A/S
Allerød Elektrikeren	Lillerød Rotary
Allerød Foto 2 Aps.	Lokalbanken Lillerød
Allerød Fysioterapi og Træning	Lynge Erhvervsforening
Allerød Handelsforening	Marianne Møllebro – ejendomsmægler
Allerød Planteskole	Nejstgaard & Vetlov, Statsaut. Revisions-A/S
Allerød Vinhandel	Carl Nielsen & Søn A/S
• Bedre Bad Allerød-VVS Aps	Nordea Allerød
Bilhuset Allerød ApS	Nybolig Lillelund
BoRent Hjemmeservice Aps.	PC-assistance
Brillehuset	Axel Rasmussen & Søn A/S
danaconsult.com	Rosmosegårds Beboerforening
DPA Microphones A/S	Schouboefonden
AOC Engholm	Skjold Burne
Huset Hauberg	K. Thomsen El-installation A/S
Karin Hermansen Guld – Sølv – Ure	
Krukkerne Blomster og Vin	

Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune, Kirkehavegaard, Kirkehaven 10, Lillerød, 3450 Allerød, tlf. 48 17 08 91. Åbningstid: Tirsdage kl. 9.00-13.00, samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm.

Henvendelse kan også ske til:
Ole Høegh Post (formand) tlf. 48 17 53 26 (kun aften),
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød.

Arkivets e-mailadresse: LFAK@mail.tele.dk – Hjemmeside: www.lafak.dk.

"Nøglehullet" er foreningens og arkivets medlemsblad. Redaktion: Birthe Skovholm og Ole Høegh Post. Tryk: Preben Jensen.

Oplag: 450 ekspl. ISSN 0905-4146.

Februar 2008.

Alle kortudsnit har Copyright Kort og Matrikelstyrelsen, Rentemestervej 8, 2400 København NV.

Fotos med kendt fotograf: Theodor Andersen s. 18, 19 – Erik Henningsen s. 6n – Gunner Larsen s. 1, 5 – Gunver Bjørn Møller s. 10 – Viggo Post s. 15 – Ole Høegh Post s. 13, 14 – Ole Roos s. 6ø – Birthe Skovholm s. 16, 17.

